

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833 – 1842 metais:
organizacija ir veikla*

1997

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS



Skiriu Mamai

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833–1842 metais:
organizacija ir veikla*

VILNIUS

Eugrimas

1997

UDK 947.45

Li-191

REDAKCINĖ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas

Česlovas Laurinavičius

Raimundas Lopata

Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)

Vladas Sirutavičius

Darius Staliūnas

Giedrius Subačius

Antanas Tyla

*Autorius dėkoja Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo ministerijai,
Lietuvių katalikų mokslo akademijai,
Lietuvos istorijos institutui,
prelato Juozo Prunskio fondui,
prisidėjusiems prie knygos išleidimo*

© Vytautas Jogėla, 1997

© Lietuvos istorijos institutas, 1997

© Lietuvių Atgimimo istorijos studijos, 1997

ISSN 1392-0391

ISBN 9986-752-23-X

TURINYS

PRATARMĖ	8
ĮVADAS	10
Istoriografija	11
Šaltiniai	13
Atsiminimai	14
Archyvai	15
RUSIJOS VALDŽIA IR KATALIKAI XVIII AMŽIAUS PABAIGOJE -- XIX AMŽIAUS PRADŽIOJE	17
Rusijos aristokratija ir katalikybė	17
Valdžios siekiai	19
Katalikų Bažnyčios valdymas	21
Katalikų apibūdinimas	24
AKADEMIJOS ĮSTEIGIMAS	26
Universiteto uždarymas	26
Akademijos pradžia	33
Dėstytojų parinkimas ir mokslo disciplinos	43
Mokslo vardų ir laipsnių suteikimas	53
Patalpos	54
Pirmieji mokslo metai	57
AKADEMIJOS PERSONALO KAITA	61
Rektoriai	62
Profesorai	66
Adjunktai	69
Kalbų dėstytojai	74
Inspektoriai ir jų padėjėjai	76
Dvasios tėvai, arba kapelionai	78

AKADEMIJOS ALUMNAI IR JŲ STUDIJOS	80
Įstojimas	81
Akademijos klierikų gyvenimo sąlygos	84
Studijos	91
Klierikų kilmė	93
Tautinis klausimas	96
MOKYMAS IR MOKSLAS	100
Mokymas ir jo programos	100
Šventojo Rašto katedra	102
Dogminė, moralinė ir pastoralinė teologija	105
Bažnyčios istorija ir kanonų teisė	106
Homiletika	109
Logika ir moralės filosofija	110
Lenkų literatūros istorija	111
Visuotinė ir Rusijos istorija	112
Rusų literatūra ir kalba	115
Lotynų literatūra ir graikų kalba	116
Hebrajų kalba	117
Prancūzų kalba	117
Vokiečių kalba	118
MOKSLINIAI DARBAI	119
Dėstytojų moksliniai darbai	121
Vadovėlių rengimas	123
Pamokslų rinkinių rengimas	124
Straipsniai	125
Mokslo laipsnių suteikimas	126
Daktaro laipsnio suteikimas	129
AKADEMIJOS REFORMOS	134
Akademija ir seminarijų reformos	134
Akademijos iškėlimas į Peterburgą	140
Sudie, Tėvyne	144

IŠVADOS	148
PRIEDAI	150
Akademijos klierikų sąrašas	150
Akademijos personalo sąrašas	176
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	180
Naudoti archyvų ir bibliotekų rankraščių fondai	180
Skelbti šaltiniai	182
Literatūros sąrašas	183
TRUMPINIAI	190
SUMMARY	191
STRESZCZENIE	205
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	219
VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	230

Akademija privalo vadovautis patvirtintu statutu. Beje, statutas labai panašus į pravoslavų akademijos 1814 m. statutą⁵⁰, o pritaikytas katalikų akademijai turėjo šiek tiek bendrumo ir su Vokietijos katalikų teologijos fakultetų nuostatais. Tas pats statutas vėliau tapo steigiamos Varšuvos katalikų akademijos pamatu.

Prie Akademijos buvo prijungta Vyriausioji seminarija, Vilniaus vyskupijos seminarija, kurioje buvo 60 klierikų iš vyskupijos, ir armėnų katalikų skyrius su 7 klierikais. Statute nustatyta, kad Akademijoje mokysis 40 studentų, taip pat tie, kurie patys mokės už mokslą, į ją galės stoti tik geriausi seminarijų auklėtiniai. Mokslas Akademijoje truks trejus metus. Visi dalykai bus dėstomi lotynų ir rusų kalbomis, be to, klierikai galės mokytis sakyti pamokslus vietos kalba arba savo vyskupijos tarme. Tai buvo labai svarbi nuostata, tačiau šia galimybe beveik niekada niekas nepasinaudojo. Trečioji Akademijoje vartojama kalba – lenkų. Šia kalba dėstyta homiletika. Akademijs buvo tiesiogiai pavaldi Kolegijai ir Vidaus reikalų ministerijai. Vilniaus vyskupui buvo suteikta teisė pirmininkauti konferencijoms, dalyvauti egzaminuose, bet kada lankytis Akademijoje, apie pastebėtus trūkumus pranešti rektoriui arba valdybai.

Kolegija buvo tarpininkė tarp Akademijos ir Vidaus reikalų ministerijos, nors iki iškėlimo į Peterburgą daugiausia įtakos Akademijoje turėjo A. Klungevičius, o ne rektorius. Akademijos vidaus struktūra buvo panaši į Vyriausiosios seminarijos: rektorius, valdyba, inspektorius, ekonomas. Valdybai priklausė rektorius, inspektorius, du profesoriai pasauliečiai ir ekonomas. Rektorius vadovavo valdybai, jo balsas posėdžiuose buvo lemiamas, jei balsų būdavo po lygiai. Jis buvo atsakingas už Akademijos valdymą ir tvarkymą. Akademijs nepalikta be kontrolės. Kolegija buvo įpareigota kas treji metai pateikti Vidaus reikalų ministerijai nepaprastojo vizitatoriaus kandidatūrą. Ministro patvirtintas vizitatorius iš Peterburgo keliaudavo į Vilnių. Pirmą kartą 1836 m. Akademijos ir seminarijos tvarką tikrino pats N. Dolgorukovas, ir tik 1838 m. vizitatoriumi buvo paskirtas Kolegijos asesorius J. K. Gintila⁵¹.

Dėstytojų parinkimas ir mokslo disciplinos. Vienas iš svarbiausių vyskupo rūpesčių buvo dėstytojų parinkimas. Nuo šių žmonių

⁵⁰ B. Żongolłowicz, *Wydział teologiczny uniwersytetu Stefana Batoiego w okresie 1919–1929 r.*, Wilno, 1931, s. 7.

⁵¹ Kolegijos 1838 m. įsakymas, PCVIA, f. 46, ap. 1, b. 398, l. 16.

išsimokslinimo, pilietinės savimonės, noro katalikiškai ugdyti aukštuosius dvasininkus turėjo priklausyti būsimosios Akademijos mokymo lygis, katalikybės stiprėjimas ir išlaikymas buvusioje LDK ir visoje Rusijos imperijoje. Tai puikiai suprato A. Klungevičius, kuriuo, beje, caras ir vidaus reikalų ministras ėmė vis labiau pasitikėti. Konkretus darbas prasidėjo ir Peterburge, ir Vilniuje. Dabar caro valdžia siekė greičiau sutvarkyti Akademiją. 1833 m. liepos 25 d. Senatas oficialiai dar kartą įpareigojo vidaus reikalų ministrą vykdyti caro įsaką dėl Akademijos įsteigimo. D. Bludovas tradiciškai išdėstė savo nuomonę apie būsimąjį Akademijos rektorių ir kitus dėstytojus ir pažymėjo, kad rektoriumi negali būti paskirtas dabartinis Vilniaus vyskupijos valdytojas A. Klungevičius⁵².

Akademijos statute buvo nurodytos šios katedros: Šventojo Rašto, biblinės archeologijos ir hermeneutikos, moralinės, dogminės ir pastoralinės teologijos, logikos ir moralės filosofijos, Bažnyčios istorijos ir kanonų teisės, teorinės ir praktinės homiletikos, lotynų ir graikų literatūros ir kalbos, rusų literatūros ir kalbos, visuotinės ir Rusijos istorijos, taip pat hebrajų, prancūzų ir vokiečių kalbų. Homiletikos profesorius, be pagrindinio kurso, turėjo skaityti ir lenkų literatūros paskaitas.

A. Klungevičius neleido laiko veltui. Jau dirbdamas universitete jis gerai išmanė mokymo ir mokslo trūkumus bei teigiamybes. Vilniaus vyskupas – nuolatinis reformatorius – kiek leido jėgas ir galimybės stengėsi pasinaudoti susiklosčiusia padėtimi. Nors caro valdžia atmetė jo pasiūlymus, jis vėl teikė naujus. Tremtis išugdė atkaklumą ir tvirtą nuostatą įgyvendinti sumanymus.

Naujasis Akademijos statutus nedžiugino vyskupo: mažai katedrų, neapibrėžtos klierikų elgesio normos ir buitės sąlygos, teologijos kursas toks platus, kad jo neįstengtų dėstyti tik vienas profesorius. Vyskupas ypač įsižeidė dėl naujosios Moralės filosofijos katedros įsteigimo. Grįžęs iš tremties jis suprato, jog situacija po sukilimo yra tokia, kad reikia naujo tipo kunigų. Padidėjęs Rusijos valdžios spaudimui reikėjo kurti struktūrą, kuri būtų patikima ir įstengtų išsilaikyti. “Niekas taip nepuošia Bažnyčios, kaip geri kunigai”, – sakydavo vyskupas⁵³.

⁵² Vidaus reikalų ministro 1833 m. rugsėjo 16 d. raštas Kolegijai, RVIA, f. 826, ap. 1, b. 2, l. 16.

⁵³ A. Krasieński, *Wspomnienia*, s. 73.

A. Klungevičius – pranešimo “Apie toleranciją” autorius ir masonų susirinkimų lankytojas nutarė atsikratyti tarp kunigų vyravusios liberalizmo ir jozefinizmo dvasios. “Dabartinė moralės filosofija, – rašė jis, – susižavėjusi vokiečių filosofijos sistemomis. Tačiau Kantas, Fichte, Schellingas ir kiti nepaaiškino grynosios prigimties teisės, tik padarė ją nesuprantamą. Išvados, padarytos iš grynojo proto (*ratio pura*), arba iš praktinio proto, sukėlė abejonių pagrindinėmis tiesomis, komplikavo auklėjimą ir uždegė auklėtinių galvas idealizmu, bet naudos visuomenei neatnešė [...]”⁵⁴.

A. Klungevičius kaip pavyzdį nurodė universiteto Filosofijos katedrą, kuri vadovavosi vokiečių mokyklos sistema ir buvo uždaryta. Vyskupo argumentai išties svarūs, jis vėl tikėjosi nuteikti vidaus reikalų ministrą sau palankiai: “Vietoj moralės filosofijos reikėtų atskirai dėstyti moralinę teologiją. Tai būtų naudinga tiek dvasiniu, tiek filosofiniu požiūriu. Kiekvienas krikščionis vadovaujasi tik krikščioniška morale. Logiką būtų galima sujungti su moraline teologija”. Į vyskupo raštą D. Bludovas ilgai neatsakė, A. Klungevičius net pasiūlė kandidatą naujai katedrai. Deja, Vilniaus vyskupui ne pirmą kartą teko nusivilti. Vidaus reikalų ministras buvo ne prastesnis sofistas už vyskupą. Akademijos statusas, patvirtintas caro, įpareigojo ne tik vyskupą, bet ir ministrą. “Be filosofijos negalima būti geru pamokslininku, tvirtu krikščionybės gynėju, nuosaikiu, nesišavinčiu fanatizmu, – rašė ministras rašte Kolegijai. – Čia kalbama ne apie kenksmingą filosofiją, bet apie tikrąją, kurios bijoti nereikia”⁵⁵.

Naujieji mokslo metai Vyriausiojoje ir vyskupijos seminarijose prasidėjo kiek neįprastai. Vidaus reikalų ministras leido vyskupui toliau mokyti klierikus, tačiau uždraudė priimti naujų. Seminarijoje dėstė Jonas Skydelis (Skideł), A. Fijalkovskis, Leonas Borovskis (Borowski), Aloysius Cappelli, Simonas Žukovskis (Żukowski). Buvęs Šventojo Rašto ir biblinės archeologijos profesorius graikų katalikų archijerėjas Michailas Bobrovskis (Bobrowski) jau nedėstė, nes graikų katalikų klierikai nesimokė.

Rugpjūčio pabaigoje vyskupas gavo oficialų raštą, kad turi būti pateikti kandidatai visoms pagal statutą numatytiems disciplinoms dėstyti. Parinkti žmones, kurie patenkintų vyskupo keliamus reikalavimus ir kartu tiktų valdžiai, nebuvo lengva. Ginčų kilo net

⁵⁴ 1833 m. rugpjūčio 30 d. raportas Kolegijai, RVIA, f. 826, ap. 1, b. 2, l. 18 – 19.

⁵⁵ Vidaus reikalų ministro 1833 m. gruodžio 19 d. raštas Kolegijai, *ibidem*. l. 86.

dėl katedrų skaičiaus, etatų. Vilniuje buvo sunku rasti žmonių, norinčių dėstyti nekeliančioje pasitikėjimo Rusijos valdžios steigiamoje mokykloje. Vilniaus įvairių tautybių kunigai skirtingai vertino tokį darbą. Be to, daugelis kunigų, anksčiau baigusių teologijos mokslus, atsiliko nuo teologinių mokslų pažangos.

Svarbiausias steigiamos Akademijos asmuo – rektorius. Šias pareigas turėjo teisę užimti vienas iš Vilniaus vyskupijos sufraganų arba prelatas, garsus savo mokytumu. Jau anksčiau vidaus reikalų ministras buvo atmetęs A. Klungevičiaus kandidatūrą į šį postą. Kolegija privalėjo pateikti vidaus reikalų ministrui du kandidatus. Skirti ir atleisti rektorių galėjo tik pats caras. A. Klungevičius siekė, kad rektoriumi taptų jam artimas žmogus. Jis susitiko su Vilniaus kapitulos nariais ir visų pirma kreipėsi į tuos iš jų, kurie anksčiau buvo dirbę Vyriausiojoje seminarijoje⁵⁶. Prelatai Kazimieras Dmochovskis (Dmochowski) ir J. Civinskis atsisakė rektoriaus posto ir paprašė nesiūlyti jiems Akademijoje jokių pareigų. Tiesa, po dešimties metų K. Dmochovskis labai gailėjosi, kad tada atsisakė. A. Klungevičius dėl to pernelyg nenusiminė. Po sukilimo į Lucką išvažiavo ir ten gyveno buvęs Vilniaus katedros prelatas scholastas A. Osinskis – ištikimas vyskupo bendražygis. Kai trėmė Vilniaus vyskupą, žandarai jam leido parašyti tik kelis žodžius: “Valdyti vyskupiją pavedu konsistorijai”⁵⁷. Susirinkusi Vilniaus kapitula norėjo išsirinkti kapitulos vikarą, tačiau tam pasipriešino A. Osinskis. Grįžęs vyskupas neužmiršo doro prelato poelgio ir suteikė jam Olecko infulą. Taigi dabar A. Klungevičius norėjo susigrąžinti A. Osinski į Vilnių. Vienas iš mokyčiausių kunigų buvęs pijoras A. Osinskis buvo tinkamas kandidatas į rektoriaus kėdę. Anksčiau jis profesoriavo įvairiose pijorų mokyklose ir licėjuose, buvo teologijos daktaras, universiteto tarybos garbės narys. Tai tipiškas “vėlyvojo Šviečiamojo amžiaus atstovas, vienas iš tų, kuris rūpinosi išsaugoti liaudies kultūrą”⁵⁸. Sudarinėjo lenkų kalbos žodyną, rašė studijas apie universiteto rektorių Petrą Skargą, vyskupų gyvenimą, jėzuitus. Buvo kilęs iš nuskurdusių Lenkijos bajorų šeimos. Pats A. Osinskis palankiai vertino Vilniaus vyskupo žinią. “Jaučiu dėkingumą už pasiūlymą vadovauti dvasinei

⁵⁶ T. Dobszewicz, *Wspomnienia z czasów, które przeżyłem*, s. 99.

⁵⁷ A. Krasinski, *Wspomnienia*, s. 74.

⁵⁸ *Polski słownik biograficzny*, t. XXIV/2, Warszawa, 1979, s. 334.

akademijai. Trūksta žodžių pagarbai ir gerumui išreikšti”, – rašė jis A. Klungevičiui⁵⁹.

Antruoju kandidatu į rektoriaus vietą sutiko būti Vilniaus kapitulos prelatas kustošas, buvęs Kolegijos asesorius A. Žiškovskis, kuris, aišku, mokytumu negalėjo prilygti A. Osinskiui, tačiau gyvendamas Peterburge pažinojo daug įtakingų valdžios vyrų.

Rektoriui rasti daug pastangų nereikėjo, o ieškodamas kitų dėstytojų, kurie atitiktų mokslo ir mokymo lygį ir būtų ištikimi Bažnyčios kanonams, vyskupas, matyt, padėjo daug sveikatos. Profesorių, adjunktų ir lektorių skyrimą tvirtindavo vidaus reikalų ministras. Oficialiu kriterijumi parenkant profesorius buvo laikomas mokytumasis ir gebėjimas dėstyti konkrečią discipliną. O tie, kurie anksčiau nebuvo pasižymėję arba dėl jaunumo dar nebuvo spėję to padaryti, privalėjo pateikti vieną arba kelias disertacijas dėstomosios disciplinos tema.

Uždaręs universitetą, caras nelietė nė vieno Teologijos skyriaus dėstytojo, nors rektorius kelis iš jų buvo apibūdinęs kaip nepatikimus. Kas tiko carui, ne visada patiko Vilniaus vyskupui. Vidaus reikalų ministras siūlė palikti Akademijoje A. Cappelli ir S. Žukovskį. A. Cappelli anksčiau dėstė kanonų teisę. Pagal statutą Bažnyčios istorija ir kanonų teisė buvo sujungtos į vieną katedrą. Ta dingstimi vyskupas sumanė atsikratyti svetimšaliu, kritiškai vertinusi Bažnyčios teisės šaltinius ir jos hierarchus. Be to, Bažnyčios istorijos dėstytojas turėjo būti gerai pasirengęs. A. Klungevičius manė pasaulietį A. Cappelli pakeisti profesoriumi dvasininku. Įtakingas Vilniaus masonas adjunktas S. Žukovskis, Teologijos skyriuje mokęs graikų ir hebrajų kalbų, nesutiko Akademijoje dėstyti vien hebrajų kalbos. Akademijos statute šios kalbos buvo atskirtos. Vyskupas atmetė ministro siūlomas A. Cappelli'o ir S. Žukovskio kandidatūras⁶⁰.

Šventojo Rašto, biblinės archeologijos ir hermeneutikos katedra teko profesoriumi J. Skydeliui, universitete dėščiusiam moralinę ir pastoralinę teologiją. Tai buvo 43 metų profesorius, kilęs iš bajorų, baigęs Telšių apskrities mokyklą, Vilniaus universitetą, Vyriausiąją seminariją. 1823 m. už darbą „De eminentia et juribus episcoporum super presbiteros” jam buvo suteiktas teologijos daktaro laipsnis. Dėl šio Vilniaus katedros kanauninko vyskupui nekilo jokių abejonių

⁵⁹ A. Osinskio 1833 m. spalio 2 d. laiškas vyskupui, VUB, f. 13-157, l. 3.

⁶⁰ A. Klungevičiaus 1833 m. rugsėjo 15 d. raštas Kolegijai, RVIA, f. 826, ap. 1, b. 2, l. 33.

Buvusiam Vyriausiosios seminarijos regensui Jonui Markevičiui (Markiewicz) buvo pavesta skaityti dogminę, pastoralinę ir moralinę teologiją. A. Klungevičius veikiausiai pasitikėjo prieštarai vertinamo Podolės Kameneco katedros kanaaninko žiniomis, negu jo gebėjimu vadovauti klierikams.

Vietos Akademijoje laukė vienas geriausių Vyriausiosios seminarijos klierikų A. Fijalkovskis. Nuo 1825 m. jis profesoriavo seminarijoje, buvo mylimiausias A. Klungevičiaus mokinys, Polocko akademijos auklėtinis, teologijos ir bažnyčios teisės daktaras. A. Fijalkovskiui buvo pasiūlyta Bažnyčios istorijos ir kanonų teisės katedra. 1833 m. vyskupo liepimu ir remdamasis caro įsaku A. Fijalkovskis atrinkinėjo Akademijai universiteto bibliotekos knygas⁶¹, padėjo A. Klungevičiui sujungti Akademiją ir seminariją.

Nors Vilniaus vyskupas ir nusiuntė vidaus reikalų ministrui Filosofijos katedros pakeitimo projektą, tačiau ne itin tikėjo laiminga pabaiga. “Logikos ir moralės filosofijos katedrą aš patikiu, – rašė A. Klungevičius, – iki šiol buvusiam Vyriausiosios seminarijos dvasios tėvui kanaaninkui Daugirdui, kuris šioje mokslų srityje garsėja savo darbais [...]”⁶². Angelas Daugirdas (Dowgird) – Vilniaus universiteto Filosofijos katedros profesorius, Lietuvos pijoras neilgai tedėstė Akademijoje – 1835 m. jis mirė.

Vidaus reikalų ministras 1833 – 1834 mokslo metų pradžioje leido buvusiam Vilniaus universiteto retorikos ir poezijos profesoriumi L. Borovskiumi Vyriausiosios seminarijoje dėstyti pamokslinės retorikos pagrindus ir homiletiką. Profesoriumi mėgo klierikai, be to, jis gerai mokėjo klasikinės ir naująsias kalbas, buvo linksmo būdo ir laisvas žmogus, kaip ir visi Vilniaus masonai, tikėjo laisve ir lygybė⁶³. L. Borovskis sutiko vadovauti Teorinės ir praktinės homiletikos katedrai. Vyskupo nuomone, tarp dvasininkų nebuvo tinkamesnio kandidato.

Pagal caro patvirtintus etatų nuostatus graikų ir lotynų literatūrą, rusų literatūrą ir kalbą privalėjo dėstyti Medicinos-chirurgijos akademijos tų dalykų profesoriai, geriausias klasikinės literatūros specialistas S. Grinevičius – lotynų ir graikų literatūrą, o vienintelis rusas tarp profesorių, kaip I. Lobjką apibūdino buvęs Vilniaus generalgubernatorius.

⁶¹ Formuliarinis tarnybos sąrašas. PCVIA, f. 46, ap. 3, b. 144a, l. 5.

⁶² RVIA, f. 826, ap. 1, b. 2, l. 34.

⁶³ J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński (1579-1831)*, t. 3, Kraków, 1900, s. 139.

-- rusų kalbą ir literatūrą. Abu – buvę Vilniaus universiteto profesoriai. Sunku pasakyti, kodėl etatų nuostatuose buvo paskirtos tik septynių profesorių algos, o Akademijos statute numatytos aštuonios katedros. Kitaip tariant, visuotinės ir Rusijos istorijos profesorius liko be algos. Medicinos-chirurgijos akademijos bibliotekininkas P. Kukolnikas sutiko be užmokesčio mokyti klierikus istorijos. Vėliau vidaus reikalų ministras jam paskyrė ne profesoriaus, bet adjunkto algą, tačiau paskaitos nebuvo ir jos vertos. Taigi kandidatai į visas katedras buvo surasti.

Pagal nuostatus Akademijoje, be profesorių, turėjo dirbti ir keturi adjunktai – profesorių padėjėjai. A. Klungevičius į šias vietas pasiūlė buvusius savo auklėtinius, kurie beveik visi buvo baigę Vyriausiąją seminariją ir turėjo mokslo laipsnį. Matyt, rektorius A. Osinskis rekomendavo Lucko kanauninką, Kremeneco licėjaus dvasios tėvą Joną Kulikovskį (Kulikowski), tačiau dėl prastos sveikatos ir pradėtos bažnyčios statybos šis atsisakė. Iš Chersono gubernijos buvo iškviestas Jozefalio kolonijos kuratorius Kasparas Borovskis (Borowski)⁶⁴ – Polocko akademijos auklėtinis, tik 1831 m. baigęs Vyriausiąją seminariją. Jis maloniai sutiko imtis jam siūlomo darbo. Vilniaus vyskupas gerai pažinojo diecezinės seminarijos prefektą Dionizą Pacevičių (Pacewicz). Jis buvo kilęs iš Žemaitijos bajorų, 33 metų amžiaus. Mokėsi Padubysio apskrities mokykloje, paskui – Žemaičių vyskupijos seminarijoje. 1827 m. grįžo į Vilniaus šv. Jono bažnyčią. Seminarijoje jis dėstė moralinę teologiją.

Kitas kandidatas į adjunktus – Jonas Narkevičius (Narkiewicz), 29 metų žemaičių bajoras, gabus klierikas, už gerą mokymąsi Vyriausiojoje seminarijoje apdovanotas pinigine premija. Ją baigęs, mokytojavo vargonininkų mokykloje prie Vyriausiosios seminarijos. Vyskupas Juozapas Arnulfas Giedraitis (Giedroyć) 1830 m. pasikvietė J. Narkevičių į Alsėdžius ir paskyrė jį kapelionu⁶⁵. Po sukilimo buvo perkeltas į Kužių altariją.

Kunigas misionierius Pranciškus Valinskis (Waliński) šiek tiek studijavo universitete, vėliau šešerius metus dėstytojavo misionierių seminarijose ir išlaikė egzaminus teologijos magistro laipsniui gauti. A. Klungevičius kunigą misionierių paskyrė Akademijos bibliotekininku, tačiau Kolegija jo kandidatūrą atmetė. Biblioteką

⁶⁴ 1848 m. formuliarinis tarnybos sąrašas. RVIA, f. 822, ap. 11, b. 444, l. 142 – 143.

⁶⁵ Formuliarinis tarnybos sąrašas, *ibidem*, f. 826, ap. 1, b. 2, l. 320 – 321.

sudarė Vyriausiosios bei vyskupijos seminarijų ir universiteto knygu rinkiniai.

Universiteto ekstraordinarinis profesorius filosofijos kandidatas Janas de Nève'as buvo pakviestas dėstyti prancūzų kalbos, Vilniaus apskrities mokyklos mokytojas Wilhelmas Bierfreundas – vokiečių. S. Žukovskiui atsisakius dėstyti hebrajų kalbą, negreit pavyko rasti kataliką, gerai mokantį šią kalbą. Vilniuje gyveno nemažai išsilavinusių žydų, tačiau vyskupas pageidavo dėstytojo kataliko. Tik 1835 m. gegužės mėn. vidaus reikalų ministras A. Klungevičiaus ir profesoriaus J. Skydelio rekomenduotą bernardinų ordino vienuolį žydą, perėjusį į krikščionybę, Didaką Pazderskį (Pazdzierski) patvirtino hebrajų kalbos dėstytoju.

Besikurianti Akademija turėjo tvarkyti ir ūkio reikalus. Ekonomu buvo paskirtas Vilniaus vyskupijos seminarijos prokuratorius teologijos kandidatas Aleksandras Stanevičius (Staniewicz). 1817 m. jis buvo baigęs Pastovių apskrities mokyklą, vėliau – Vyriausiąją seminariją. Ekonomas koordinavo visus ūkinius ir finansinius Akademijos darbus, rūpinosi patalpų švara ir tvarka. Pagal statutą ekonomu galėjo būti ir dvasininkas, ir pasaulietis.

Po rektoriaus kitas svarbus asmuo Akademijoje buvo inspektorius. Juo paprastai skirdavo kurį nors vyresnį Akademijos profesorių. Paskaitų ir dvasinių pratybų kontrolė, moralinė būsimojo kunigo būsena ir elgesys Akademijoje, bendravimas su klierikais ir lankymasis jų kambariuose – tai inspektoriaus pareigos ir rūpestis. Išsamesnę inspektoriaus veiklos instrukciją nustatydavo Akademijos valdyba. Vilniaus vyskupas manė, kad inspektorius neturi dėstyti, o privalo atlikti pagrindinę savo pareigą – auklėti klierikus. A. Klungevičiui nepatiko kandidatas į šias pareigas J. Markevičius, buvęs Vyriausiosios seminarijos rektoriumi (regensu), mat pernelyg gerai žinojo, kokios yra jo silpnybės, todėl inspektoriumi vyskupas pasiūlė Vilniaus katedros kanauninką Jokūbą Gonsovskį (Gašowski). Šis Lomžos pijorų mokyklos auklėtinis nuo 1804 m. mokėsi ir profesoriavo Vilniaus kunigų vincentiečių (misionierių) seminarijoje, 1833 m. ėjo Vilniaus vyskupijos konsistorijos asesoriaus pareigas.

Pagal statutą Akademijos valdybą sudarė rektorius, inspektorius, du profesoriai ir ekonomas. Į valdybą buvo renkami profesoriai pasauliečiai. Tuo valdžia siekė Akademijos valdyboje turėti didesnę įtaką, o kartu rinkti informaciją, kurios ne tiek daug ir turėjo. Valdybos nariais paskiriami L. Borovskis ir I. Lobjka. Į šias vietas Rusijos valdžia paprastai skirdavo vien rusų literatūros ir istorijos profesorius. Pirmoji valdyba – išimtis Akademijos istorijoje.

Beveik visas Akademijos personalas buvo surinktas. Dabar tereikėjo, kad jį patvirtintų imperatorius ir vidaus reikalų ministras. Pastarasis, nors ir ragino Vilniaus vyskupą kuo greičiau atidaryti Akademiją, pats skubėti nemėgo. Kolegija šioje dvikovoje laikėsi stebėtojos ir tarpininkės pozicijų. Ministras buvo nepatenkintas, nes beveik visos kandidatūros jam kėlė įtarimą, ypač jaunieji adjunktai. D. Bludovą erzino ir užgavo tai, kad Vilniaus vyskupas visiškai neatsižvelgė į jo siūlomas kandidatūras. Ministras tikėjosi, kad galbūt Vilniaus generalgubernatorius pasiūlys kitus kandidatus. Tuo tikslu 1833 m. lapkričio 24 d. jis kreipėsi į N. Dolgorukovą: “Būtina, kad į Romos katalikų dvasinę akademiją pagal galimybes būtų paskirti gabūs, patikimi, atsidadę vyriausybei žmonės”⁶⁶. D. Bludovas labai susirūpinęs rektoriumi, nes, jo nuomone, “nė vienas iš kandidatų neturi reikiamų savybių”⁶⁷. Jam labiau patiko J. Civinskis ir K. Dmochovskis, kurie atsisakė eiti rektoriaus pareigas. Ministras siekė supriešinti vyskupą ir būsimąjį rektorių.

A. Klungevičius su N. Dolgorukovu gerai sutarė. Be to, vyskupas buvo turtingas žmogus, o generalgubernatoriui, mėgusiam puotas, kurios pranokdavo jo finansines galimybes, geri santykiai su vyskupu teikdavo, matyt, ne tik moralinį pasitenkinimą. Pasak žandarų pranešimų ir Vilniaus generalgubernatoriaus, visi profesoriai esą patikimi ir gabūs mokslo vyrai, tik dėl A. Fijalkovskio ir J. Gonsovskio dar susirašinėta. Vilniaus žandarų korpuso pulkininkas Klemensas Rutkovskis itin gerai apibūdino Polocko akademijos auklėtinį A. Fijalkovskį: “[...] puikaus elgesio ir turi palyginti gerų savybių”⁶⁸.

Ministras neturėjo kitos išeities ir buvo priverstas paisyti generalgubernatoriaus nuomonės, juo labiau kad ir caras šiuo pasitikėjo. Be to, Peterburgo dar nebuvo spėjusios pasiekti kalbos apie N. Dolgorukovo gyvenimo būdą.

1833 m. gruodžio 8 d. vidaus reikalų ministras išvyko pas carą. Nikolajus I patvirtino D. Bludovo pateiktus kandidatus⁶⁹. Akademijos rektoriumi buvo paskirtas A. Osinskis, profesoriais – J. Skydelis,

⁶⁶ Vidaus reikalų ministro 1833 m. spalio 24 d. raštas, LVIA, f. 378, PS, 1833, b. 68, l. 2.

⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ Ibidem, l. 4.

⁶⁹ Vidaus reikalų ministro 1833 m. gruodžio 10 d. raštas Kolegijai, RVIA, f. 826, ap. 1, b. 2, l. 74 – 75.

A. Daugirdas, S. Grinevičius, L. Borovskis ir I. Lobjka. Ministras buvo griežtai nusiteikęs prieš vyskupą ir paskyrė A. Cappelli kanonų teisės bei Bažnyčios istorijos profesoriumi. Vyskupas į šią vietą siūlė A. Fijalkovskį, tačiau šis dėstys teologiją. Kadangi kanauninkas J. Gonsovskis nedirbo nei Vilniaus universitete, nei Vyriausiojoje seminarijoje, tai inspektoriumi, ministro manymu, negalėjo būti skiriamas. Inspektoriumi jis patvirtino J. Markevičių. Profesoriaus vardas buvo suteiktas visuotinės ir Rusijos istorijos dėstytojui P. Kukolnikui, tačiau jis gaudavo tik adjunkto algą.

Du ministro padaryti pakeitimai nenustebino A. Klungevičiaus. Svarbiausias tikslas buvo pasiektas – rektoriui paskirtas A. Osinskis. Adjunktų ir lektorių, išskyrus J. de Nève, vidaus reikalų ministras kol kas nepatvirtino. Jis laukė generalgubernatoriaus žinių apie jų patikimumą ir lojalumą valdžiai.

Vilniaus gubernijos žandarų korpuso skyrius rinko išsamius duomenis apie adjunktus ir lektorius. IV apygardos žandarų korpuso viršininkas pulkininkas D. Jazikovas generalgubernatoriui pranešė: “Vilniaus vyskupijos seminarijos prefektas kunigas Pacevičius sukilime ir antivyriausybinėje veikloje nedalyvavo, elgiasi normaliai. Misionierių kunigas P. Valinskis kuklus, gabus, nepastebėta, kad užsiimtų antivalstybine veikla”⁷⁰. Panašiai apibūdintas ir kunigas A. Stanevičius. Nors žandarų korpuso viršininkas nepateikė kompromituojančių duomenų apie Žemaičių vyskupijos kunigą J. Narkevičių, tačiau žinodami, kaip J. A. Giedraitis elgėsi per sukilimą, žandarai ir valdžia netikėjo buvusio vyskupo dvasios tėvo nekaltumu. Papulkininkui Bobochovui buvo įsakyta kruopščiai surinkti duomenis apie jį. J. A. Giedraitis tikriausiai neužmiršo apginti savo nuodėmklausio. Papulkininkis generalgubernatoriui pranešė: “Jono Narkevičiaus elgesys ir gyvenimo būdas geras, nepastebėta, kad būtų nepatikimas dėl politinės ar civilinės veiklos. Sukilime nedalyvavo, neteistas, bet kokių nors nuopelnų vyriausybei neturi”⁷¹. Siųsdamas vidaus reikalų ministrui duomenis apie J. Narkevičių, N. Dolgorukovas “užmiršo” įrašyti paskutinę papulkininkio Bobochovo sakinio dalį. 1834 m. liepos mėn. D. Bludovas adjunktais patvirtino D. Pacevičių, J. Narkevičių ir K. Borovskį.

⁷⁰ 1833 m. lapkričio 22 d. raštas generalgubernatoriui, LVIA, f. 378. PS, 1833. b. 68, l. 7.

⁷¹ 1834 m. sausio 2 d. raštas gubernatoriui “Apie Narkevičių”, *ibidem*.

Akademijos kapelionu tą patį mėnesį paskiriamas trinitorių ordino vienuolis Romanas Kačanovskis (Kaczanowski), Antakalnio vienuolyne dėstęs lotynų kalbą ir padovanojęs Akademijai biblioteką. Jis buvo baigęs Vilniaus gimnaziją, universitete gavo filosofijos kandidato laipsnį.

Ilga raštų “kova” vyko dėl vokiečių kalbos dėstytojo W. Bierfreundo. Vidaus reikalų ministras ketino vokiečių kalbos dėstytoju skirti Arnoldą Grauertą, anksčiau dėščiusį seminarijoje. Asesorius A. Grauertas nuo 1823 m. dirbo civilinio gubernatoriaus kanceliarijoje, versdavo tekstus. Jis pats parašė vidaus reikalų ministrui prašymą paskirti jį dirbti Akademijoje. “Patikimas ir atsidavęs vyriausybei”⁷², – taip jį apibūdino generalgubernatorius. Aišku, Vilniaus vyskupui tokių “patikimų” žmonių nereikėjo. Gubernatoriaus kanceliarijos tarnautojas ne tik pats norėjo dirbti Akademijoje – jį rėmė ir oficialus valdžios atstovas gubernatorius. Norėdama paskirti savo žmogų, valdžia privalėjo “skandinti” kitą kandidatą, todėl W. Bierfreundas, išsilavinęs žmogus, universiteto auklėtinis, buvo apkaltintas laisvamanybe ir nepastovumu. Be to, jo žmona nepaėjęs nė mėnesiui po vestuvių nusiskandino Neryje. Asesorius Aleksandras Andersonas pateikė kaltinimą, kad jo sūnus dėl W. Bierfreundo įtakos dalyvavo sukilime. Buvo nustatyta, kad W. Bierfreundas palaikė ryšius su sukilėlių emisaru. Gubernatorius negailėjo kaltinimų vyskupo kandidatui ir liaupsių A. Grauertui, tačiau vidaus reikalų ministro kantrybė galiausiai trūko, ir 1835 m. lapkričio 3 d. vokiečių kalbos dėstytoju jis paskyrė W. Bierfreundą⁷³. Tais pačiais metais Medicinos-chirurgijos akademijos ordinarinis profesorius Karolis Edwardas Eichwaldas sutiko dėstyti higienos kursą.

Mokslo vardų ir laipsnių suteikimas. Pagal statutą Akademijs turėjo teisę suteikti teologinius studento, kandidato, magistro ir daktaro mokslo laipsnius. Tikslī procedūra statute nebuvo nustatyta, ir iš pradžių vyskupas suteikdamas laipsnius vadovavosi senąja Teologijos fakulteto laipsnių suteikimo tvarka. Caras leido Akademijos konferencijai (susirinkimui) parengti tikslūs egzaminų, disputų, mokslo laipsnių suteikimo nuostatus.

⁷² 1834 m. vasario [?] d. raštas vidaus reikalų ministrui, *ibidem*, l. 19.

⁷³ Vidaus reikalų ministro 1835 m. lapkričio 3 d. raštas Kolegijai, RVIA, f. 826. ap. 1, b. 2, l. 384.